

Dabasi-Halász Zsuzsanna – Hegyi-Kéri Ágnes

„Fel/eltörekvő” generáció migrációja Miskolcon

A fiatalok mobilitása a gazdasági és társadalmi kutatókat, a politika aktoraikat egyaránt kiemelten érdekli, mivel könnyen belátható hogy ez az a generáció, amely képes hosszú távon meghatározni a mértékadó folyamatokat. Ebben a cikkünkben egy hosszabb kutatási folyamat pillanatképeként bemutatjuk az 1985 és 2000 között született fiatalok mobilitási attitűdjének néhány elméleti kérdésését és egyik mérvadó jellemzőjét, az előző generációk migrációs tapasztalatát és ennek toló hatását. Primer adatok segítségével egyrészt magyarázzuk a dezindustrializáció következményeként kialakult barnamezők tisztító hatását és a hasonló okokra visszavezethető második generációs migrációs nyomást.

Kulcsszavak: migráció, fiatalok mobilitása, életútelmélet, dezindustrializáció, barnamező
JEL kód: C23, J61, J21, R23, E24, E6,F22

Bevezetés

A 2013-ban készült Eurobarometer eredményei szerint a teljes felnőtt népesség 9%-a dolgozott vagy dolgozik más tagállamban, mint ahol született. A környező országokhoz viszonyítva a magyar migráció kifejezetten alacsony mértékű: 6%. Négyből egy uniós polgár (25%) mondta azt, hogy az elkövetkező tíz évben elképzelhető, hogy külföldön vállal munkát, és 8% egész biztosan ebben. Lényeges különbség van a különböző országokban élők migrációs elképzeléseiben. A legmagasabb a hajlam Svédországban, ahol a megkérdezettek 54%-a tartja valószínűnek, hogy egy másik uniós országban fog dolgozni. Ez az arány Horvátországban 30%, Szlovéniában 39%, Észtországban 36%, Spanyolországban 35%. A tényleges migrációs adatokkal szemben, a külföldi munkavállalási tervek tekintetében Magyarország is immár az élmezőnyhöz közelít. A válaszadók 32%-a megfontolná, hogy a következő 10 évben munkát vállaljon az EU egy másik tagállamában. Ez az arány magasabb, mint a Visegrádi országok, Ausztria vagy Románia hasonló értékei.

Az európai felmérés szerint a migrációs potenciál szempontjából a legfőbb társadalmi-demográfiai változó az életkor volt. A fiatalabb emberek sokkal nagyobb valószínűséggel vándorolnak, mint az idősebbek. A külföldi munkavállalást igenlők 56%-a a 15-24 éves korosztályhoz tartozik és csak 5% -a 55 év feletti. Az egyedülállók nagyobb valószínűségét látják a mobilitásnak, mint a párkapcsolatban élők, valamint a férfiak tűnnek vándorlásra vállalkozóbbnak.

Mindezen adatok egy viszonylag nagy (26563 fős) megkérdezés eredményei az EU 27 országára vonatkozóan. A minta azonban csak relatíve tekinthető nagynek, ha belegondolunk, hogy az EU lakossága több mint 505 millió főt tesz ki. Tehát területi vizsgálatokhoz alig van megbízható adat, a hagyományos keretek között úgy-ahogy működőképes migrációs statisztika is egyre rosszabb teljesítményre képes. (Sík 2013) Így fontosnak látjuk azokat a mélyfúrásokat, amelyek közelebb visznek a mobilitási folyamatok nagyságának meghatározásához, okainak feltárásához. Jelen tanulmányunkban is erre vállalkozunk.

Az Y és Z generáció mobilitási attitűdjének néhány elméleti kérdése

A fiatalok mobilitási szokásai az utóbbi években megváltoztak. A mobilitási minták a fiatal generáció esetében nagyon változatosak, már nem lehet leegyszerűsíteni tanulási célú és munkavállalási migrációra, inkább különböző kevert okú vándorlásról, sokszor ezek összefüggő láncolatáról beszélhetünk. Az életútelmélet (lifecourse theory) (Elder 1995) az életkor alapján a társadalmilag beágyazott életeseményeket vizsgálja, olyan döntésekre fókuszál, amelyeknek

hosszú távú következményei lehetnek az egyének életére, és rámutat azokra a lényeges jellemzőkre, melyeket az egyének figyelembe vesznek döntéseik során (Huinik 1995). A migráció vizsgálatakor az életút elmélet kapcsán két aspektust kell figyelembe venni: az egyik a választások függősége, azaz egy döntés kihatással van a következő döntésre is. A másik, hogy az élet különböző területei között kapcsolat van. Nem csak az életesemények bekövetkezése vagy be nem következése fontos, hanem annak időzítése illetve az életesemények sorrendiségének kérdése is alapvető. Az életútelmélet egyik lényeges eleme, hogy úgy tekint az életeseményekre, mint az események intézményesített sorrendjére. Léteznek bizonyos normatív elvárások a társadalomban arra vonatkozóan, hogy bizonyos életeseményeknek, mint például az oktatásban való részvételnek, a munkában állásnak, partnerkapcsolat kialakításának és a gyermekvállalásnak mikor és milyen sorrendben kell bekövetkezniük. Azonban az egyének életútja egyre kevésbé standardizált, így a régi mintázatok már nem írják le jól a mai társadalmakat (Kohli 1993). Úgy tűnik, hogy a fiatalok iskolai és a munkaerőpiaci életútvonala gyengült, már nem olyan határozott mint korábban. A felnőtté válás feltételezett kritériumai közül a fiatalok a pszichológia jellegű „határkövetek” teljesítik hamarabb, mint például az önálló döntés hozatala és felelősségvállalás. Miközben a felnőtté válás gazdasági kritériumainak teljesítése egyre későbbi életkorban következik be (Vaskovics 2002).

A fiatalok az életük különböző szakaszaiban eltérő, nem letisztult motivációjú mobilitást mutatnak, sokszor manővereznek a lehetőségek között (Mills és Blossfeld 2005; Walther 2001). Mills és Blossfeld (2005) a bizonytalan körülmények között hozott döntések megértésére kidolgozták a dinamikus racionális döntési modellt. A fiatalok egyéni döntései mögött három kritérium húzódik meg.

- (1) A fiatal a vágyaihoz legjobban illeszkedő döntést hozza meg. Ez azonban már nem egy statikus állapot, hiszen a vágyak, elképzelések állandóan változnak a körülmények függvényében.
- (2) A döntések meghozatalakor figyelembe veszi a fiatal a rendelkezésre álló információkat, amelyek szintén nem statikusak, hiszen a környezetből áramló információk folyvást frissülnek, módosulnak, vagy az egyén átsúlyozza a fontosságukat.
- (3) Igyekeznek a fiatalok lehető legtöbb információt megszerezni, ami szintén dinamikus, hiszen az információk összegyűjtése részben idő függvénye is, ezért az egyén határozza meg, hogy mikor nem éri már meg több időt fordítani az információk beszerzésére.

Tehát a fiatalok új mobilitási szokásainak érdekessége hogy gyakorta kezdődik egy virtuális mobilitással, amelyet akár rövid távú ingázás, akár illegális munkavállalás követ, majd képzések, gyakori továbbutazások, hazatérések, majd a „végleges re-migráció” utáni szoros kapcsolattartás a különböző migrációs állomásokkal, esetleges visszatérőkkel (Frändberg 2014). Mindez összhangban van azokkal a tanulmányokkal, amelyek azt mutatják, hogy a visszatérő migrációnak (vissza a származási országba) sokkal nagyobb a valószínűsége 30 év körül és a nyugdíjkorhatár környékén (Kuhlenkasper 2012).

Bourdieu 1984-ben megjelenő fő műve, „A gyakorlati érzék” alapmű a fiatalok migrációjának megértéséhez. Ebben a szerző kifejti habitus-elméletét, praxis-elméletét, mező-elméletét, valamint a szimbolikus tőkére, a különböző tőkefajtákra vonatkozó koncepcióját. Ezek az elméletek alapvetően segítették a társadalom működésének megértését, de jellemzően a XX. század társadalmi folyamatait magyarázzák. Más folyamatok is feltűntek azóta, melyek az elméletek újragondolására készítetnek. Például a populáris kultúrára, a munkáskultúrára vonatkozóan, melyek egyaránt hatnak a fiatalabb generáció migrációs döntéseire. Az Y és Z nemzedék olyan világban vált felnőtté, ahol örökké sietnie kell, önmagát kell megvalósítania, karriert kell építenie. Egy érdekvezérelt világban, ahol attól kell tartani, hogy ha nem igyekeznek, értéksökkentek lesznek, partvonalra kerülnek. Az időskor, a tapasztalat önmagában nem kelt bennük csodálatot, tiszteletet és presztízst (Tari 2010).

A migrációs potenciál alakulása Magyarországon

A rendszerváltás óta több alkalommal is sor került Magyarországon a migrációs potenciál kutatására (Sik–Simonovits 2002; Nyíró 2013; Gödri–Feleky 2013). A legfrissebb adatok szerint Magyarországon a migrációs hajlandóság az 1990-es évekhez képest már az EU-csatlakozás előtt növekedni kezdett. A tükörstatisztika és a makroszintű munkaügyi statisztika kombinációja alapján készült elemzések (Hárs 2013; Czibik et al. 2014; Bodnár-Szabó 2014) egyaránt azt mutatják, hogy a migráció trendje Magyarországon 2006 után nem csak elvagyódás, hanem ténylegesen el kezdett emelkedni és azóta a növekedés töretlen, 2010 és 2013 között további gyorsulás figyelhető meg. Nem specifikus az a tény, hogy minden esetben azt tapasztaljuk, hogy a külföldön élő magyarok körében a fiatal korcsoport sokkal, a 36–50 évesek köre kissé magasabb. Kapitány 2013-as becslése szerint a 18–49 éves, a külföldön tartózkodó magyar népesség aránya 6,8 és 8,0% között van.

A migrációs potenciál nem tekinthető a migrációs folyamatok pontos előrejelzőjének és a migrációs tervek tudjuk, nem minden esetben valósulnak meg, mégis a migrációs szándékok a későbbi migráció fontos indikátorai. A migrációs potenciál vizsgálatok fontos ismeretekkel szolgálhatnak a későbbi migránsok összetételéről, motivációjáról, a migráció előtti helyzetéről is. 2013 januárjában a magyar migrációs potenciál 16% volt a teljes népesség, és 33% a 18–40 évesek körében. Miközben az elmúlt években egyre többen elhagyták az országot, az itthon lévők között továbbra is sokan vannak – különösen a fiatalabb korosztályokban –, akik tervezik a migrációt.

Vándor-generációk: Miskolc népességének és munkaerőpiacának mennyiségi és korosztályos változása

A miskolci mobilitás a rendszerváltást követően erősödött fel. A város „nagy” vesztesek közé sorolható. A szocializmus évei alatt a magyar ipar koncentrációja Budapest mellett elsődlegesen Borsod megyére terjedt ki. A munkaerőpiac domináló keresletét az ipar jelentette több mint 40 éven át az Észak-magyarországi régió megyéiben. Ilyen mértékű foglalkoztatotti létszám mellett természetesen növekedett az ingázók és a beköltöző családok száma az ipari centrumokba, elsősorban Miskolcra. Lokális szinten pedig, az ipari területek közelében létrejöttek az iparhoz kapcsolódó település(rész)ek – kolóniák is. Az 1970-es évek végére a megye nagyipari munkásainak több mint a fele (51,8 százaléka) az ipari szektorban dolgozott. Az ingázók számát csak a diósgyőri gyár esetében az 1970-es években 6000 főre becsülték a korabeli statisztikák. Miskolc városában működő két gyárnak (LKM, DIGÉP) az 1980-as években közel 30 000 dolgozója volt, amivel elérték a foglalkoztatás maximális határát (Dobák 2008). A város lakossága ebben az időben 210 000 fő volt. A megyeszékhelyre 40-60 km-es körzetből is ingáztak a munkások, ezzel a gyár a megye foglalkoztatotti szerkezetében fontos szerepet töltött be. A szocializmus alatt folyamatosan nőtt a város lakónépessége is. Miskolc az ország második legnagyobb lélekszámú városa volt a rendszerváltozás előtt. Népessége a nyolcvanas évek közepéig emelkedett (1986 év elején 211 660 fő volt), majd fokozatosan csökkent.

Az elvándorlás következtében a 2011-es évi népszámlálás adatai alapján a népesség már csak 167 754 fő volt, miközben az ország más városaiban nem csökkent jelentősen, illetve nőtt a lakosok száma (pl. Debrecen 1990-ben: 212 ezer főt, 2011-ben: 211 ezer főt számlált). Miskolc az utóbbi húsz évben évente körülbelül 1 százalékot veszített a lakosságából. A rendszerváltást követően tömeges, 2001 és 2011 között még tovább erősödő elvándorlás és negatív migrációs egyenleg jellemzi a megyeszékhelyet.

1. táblázat: Miskolc lakónépességének változása

Miskolc	Lakónépesség	Évek	Természetes szaporodás, ill. fogyás (-)	Vándorlási különbözet
2001	184 125	1990-2001	-6 785	-5 532
2011	167 754	2001-2011	-8 425	-7 946

Forrás: KSH népszámlálási adatok alapján saját szerkesztés

Ha a város lakosságának változását a különböző generációkra lebontva vizsgáljuk, szembevető egyes korcsoportok másokénál jelentősebb apadása. A vándorlás korosztályos mintázatának felrajzolásához a KSH népszámláláskor továbbszámított korosztályos népesség adataiból következtetünk. A változásokat öt éves időtávval eltolva számítva az alábbi eredményekre jutottunk:

- A 25-29 éves és a 20-24 éves korosztályok adatai létszámukban egyre csökkenő generációk képét mutatják. Kiugróak a 2012-2014 év közötti adatok, melyek a 25-29 éves korosztály 15-20 százalékos csökkenését mutatják. Bár ez a visszaesés tartalmazza a népesség természetes fogyását is, ám az feltehetően elhanyagolható mértékű, hiszen a halálozási ráta nagyon alacsony ebben a fiatal korosztályban.
- A 30-34 éves korosztály körében is 2012-től nőtt, az amúgy már 2006-tól folyamatos elvándorlás.
- A 35-39 éves korosztály elvándorlása az elmúlt öt év adatait vizsgálva viszont csökkent.



1. ábra: Miskolc város korosztályos összetételének változása a népszámlálási adatok alapján

Forrás: KSH népszámlálási adatok alapján saját számítás

Az adatok alapján ilyen mértékű elvándorlásra a 30-34 éves korosztály körében 1995 óta nem volt példa. A magas mobilitási hajlandóságnak több oka is lehet. Megítélésünk szerint elsődleges a munkaerőpiaci helyzet érzékelése, a munkavállaláshoz kötődő lakóhelyváltás. Azaz említett korosztály kilép a megyei jogú város munkaerőpiacáról. Kérdés, hogy döntéseikben a valós munkaerőpiaci helyzet tükröződik-e.

Miskolc városában – a népszámlálás adatai alapján – 2011-ben foglalkoztatottak száma 65 ezer fő körül mozgott, 7 százalékos volt a munkanélküliségi ráta. A 100 foglalkoztatottra jutó inaktív keresők száma 87 fő volt.

Az aktív lakosság korösszetétel vizsgálatánál látható hogy az ipari nagyvárosi múlttal rendelkező Miskolc és Pécs esetében 30%-a az aktívoknak a 30-39 éves korosztály, míg Győrben 33%-ban van jelen ez a korcsoport. Az „idősek” azaz az 50-59 éves korosztály aránya

is mutatja a korosztályos különbséget, mivel Miskolcon az aktívak 23%-a míg Szegeden 20%-a tartozik ehhez a korosztályhoz.

2. táblázat: Gazdaságilag aktívítak kor szerinti megoszlása

Megyei jogú város	20–29 éves korosztály	30–39 éves korosztály	40–49 éves korosztály	50–59 éves korosztály
Miskolc	16,82%	30,64%	27,01%	23,75%
Szeged	19,27%	31,87%	26,05%	20,57%
Debrecen	18,60%	31,73%	26,21%	21,60%
Győr	18,66%	33,10%	25,21%	21,30%
Pécs	17,24%	30,70%	26,81%	23,09%
Kecskemét	17,90%	31,97%	25,79%	22,28%

Forrás: KSH 2011-es népszámlálási adatok alapján saját számítás

A munkanélküliek korosztályos összetételének vizsgálatakor megállapítottuk, hogy jelentős eltérések nem mutathatók ki az ország egyes nagyvárosainak esetében. Bár a munkanélküliségi ráta kissé magasabb a keleti területeken, ez nem sújtja jobban a fiatal korosztályt. A puszta munkaerőiaci tényállapot a korosztály elvándorlását nem indokolja, legalábbis nem olyan kiemelkedő mértékben, mint azt a továbbszámított népesség vizsgálatunk mutatta. Más tényezőt is keresnünk kell a folyamat hátterében.

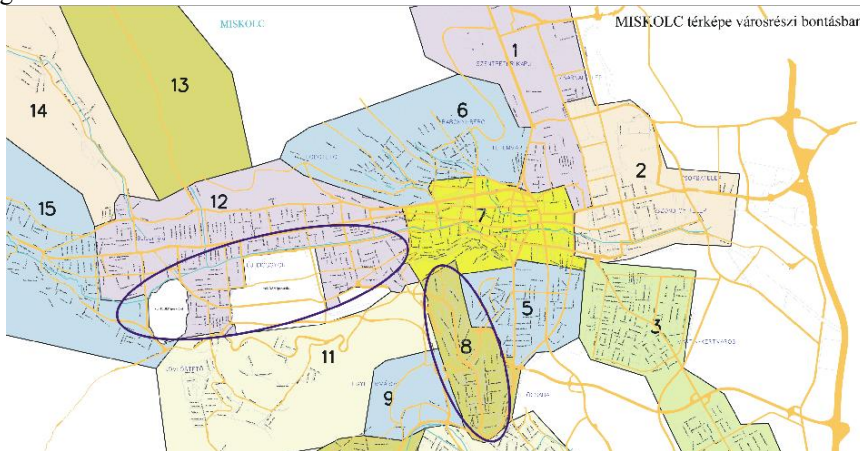
Második generációs migrációs nyomás koncepciója és a kimutatására irányuló módszertan

A valós vagy vélt munkaerőiaci nehézségek nem csak a közvetlen tapasztaláson, de a szülőkön keresztül is hatnak a fiatalokra. Második generációs migrációs nyomás alatt azt értjük, hogy a szülők a következő generációt elvándorlásra biztatják, miközben ők maguk tulajdonképp helyben maradnak.

A 80-as évek közepétől elinduló dezindustrializáció nyomán immár több generációban is a munkaerőiaci problémák észlelése kiábrándultságot eredményezett. A barnamezős területek közelében élő, az ipari átalakulást közvetlenül megélt lakosok mindennap szembesülni kénytelenek az alulhasznosított terület látványával, ami csak növeli bennünk a bizonytalanságot. A régi ipari térségekben kialakul az egyénekben a munkaerőiaci depresszió érzete. Ez, a munkaerőiaci származtatott volta miatt, az ipari átalakulást megkésve követi, amit erősít a barnamezős jelenlét is. Egyrésztől jogosan érzékelik a struktúraváltáson átment, tökéletlen munkaerőiacot, másrésztől a valóságosnál is rosszabbnak látják a lokális munkaerőiacot és abban saját, illetve gyermekeik helyzetét. Jövőképüket befolyásolja az ipari átalakulással kapcsolatos tapasztalatuk és ezt a munkaerőiaci depressziós látásmódot felerősíti a barnamezők „puszta jelenléte” a területen. Miközben saját migrációs hajlandóságuk alacsony, ez a depressziós kép arra készíti őket, hogy gyermekeiket elvándorlásra ösztönözzék. Ez az elvándorlás hosszú távon befolyásolja a munkaerőiac kínálatát, struktúráját és a társadalomgazdaságtani hatások (születések száma, lakásárak, fogyasztási magatartás, stb.) megnehezítik a gazdaság új fejlődési pályára állítását.

A Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karának Világ- és Regionális Gazdaságtan Intézetében folyó kutatás keretében 2012-2013 évben kérdőíves vizsgálat készült a barnamezős

területhez kapcsolódóan.¹ A kutatásban résztvevők szakterületekhez kötődően jelöltek ki célokat, amellett, hogy egységesen a barnamezős terület revitalizációjának feltárása volt a fő szempont². A kutatás egyik hozadékaként kimutathatóvá vált Miskolc esetében a második generációs migrációs nyomás. A minta korra, nemre és munkaerőpiaci státuszra is reprezentatív volt. Két városrészben: egy barnamezős, volt iparterület környezetében és egy lakótelepen folyt a megkérdezés.



2. ábra: Miskolc két vizsgálati területe

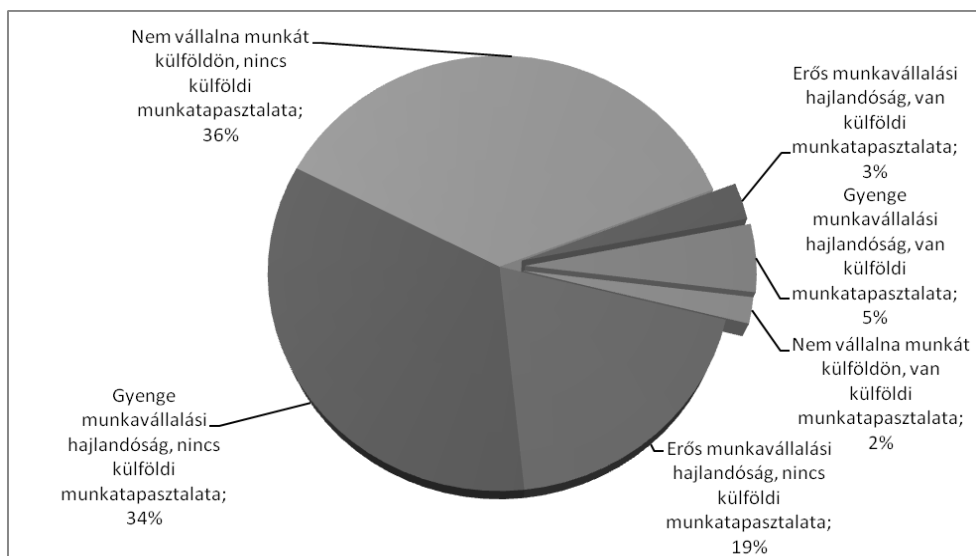
A megkérdezések száma 263 volt. A kérdések a migrációs tapasztalat, a migrációs potenciál és annak alakulásában az alapvető demográfiai és környezeti tényezők, kiemelten a szülők (előző generációk) szerepének feltárására irányultak.

Migrációs potenciál és annak alakító tényezői Miskolcon

A migrációs potenciál vizsgálatakor a teljes minta 38%-a volt elutasító a külföldi munkavállalás lehetőségével, 62% valamilyen kikötéssel támogatja azt (erős és gyenge külföldi munkavállalási hajlandóság). Bármilyen külföldi munkát elvállalna 22%, míg 26% állna munkába az országhatáron túl, ha jobban megfizetnék és 14% pedig ragaszkodik szakmájához külföldön is. Nincs szignifikáns kapcsolat a lakóhely és a migrációs szándék között. Az azonban kimutatható hogy Diósgyőrben élők számára külföldi munkavállalás során lényeges, hogy jobban fizető állást találjanak a jelenleginél. A diósgyőriek az Avason élőkhez képest nem értékelik a szakmájukat piacképesnek külföldön. Diósgyőrben a megkérdezett 139 fő 27,3%-a magasabb bérezésért vállalna külföldön munkát, 11,5%-uk szakmájában helyezkedne el.

¹ A kutatást Dr. Dabasi-Halász Zsuzsanna vezette, részt vett benne továbbá Dr. Tóthné Prof. Dr. Szita Klára, Roncz Judit és Hegyi-Kéri Ágnes. A kutatás a TÁMOP-4.2.1.B-10/2/KONV-2010-0001 projekt keretében folyt, ahol a fent megnevezett kutatók illetve Dr. Biczó Gábor egy kutatói alcsoportot alkottak.

² A lekérdezés eredményeinek feldolgozása után több publikáció is született, többek között Dr. Tóthné Prof. Dr. Szita Klára, Roncz Judit, Dr. Dabasi-Halász Zsuzsanna és Fekszó Kinga is használta a felállított adatbázist. Hegyi-Kéri Ágnes 2013-ban ugyancsak az adatbázis segítségével készítette el és védte meg szociológia szakdolgozatát a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karán.



3. ábra: Külföldi munkavállalási tapasztalat és hajlandóság

Forrás: saját szerkesztés

A migrációs burok szorosságát jelöli hogy a megkérdezettek közül 202 fő rendelkezik külföldön dolgozó ismerőssel. Mindkét nem esetében 70 % feletti azok aránya, akik rendelkeznek külföldi migrációs hálóval. A háló szorosságát az ismeretség foka alapján kell megítélni. A minta alapján a megkérdezettek 26,6 %-uk rokona, 30,2 %-uknak barátja, 37,6 %-uknak ismerőse, 3,4 %-uknak volt szomszédja. A 25-34 év közöttiek 85,3 %-a ismer olyan személyt, aki külföldön dolgozik, aki 42,6 %-uknak a barátja. A megkérdezettek közül 10,7% igennel válaszolt arra a kérdésre, hogy ismer munkaközvetítő céget.

Önmagában az az eredmény nem meglepő hogy a kor meghatározza a migrációs hajlandóságot, miszerint a fiatalabb korosztály szívesebben vesz részt a migrációban, mint az idősebb. Igaz ez a megállapítás a megkérdezettek esetében is, a 25-34 éveseknél, (a korrigált standardizált reziduum értéke esetükben az „igen, bármit” válasznál: 2,1, az „igen, szakmában” válasznál: 2,3, a „nem” válasz esetében: -4,6, amelyek abszolút értéke meghaladja a 2-öt azaz a kor meghatározza a migrációs potenciált). Érdekes, hogy a 35-44 éves korosztály nem lelkesedik a külföldi munkavállalásért annak ellenére, hogy ennek a korosztálynak még lenne esélye részt venni a külföldön elhelyezkedni. Az idősebb korosztály elutasítja a migrációs lehetőséget. Az 55-64 éves korosztálynál az elutasítás nagyon erős, a korrigált reziduum értéke: 5,8.

A migrációs potenciál magasabb munkavállalási hajlandóságot mutat a megvalósulóknál. A felmérésünk szerint Miskolcon a megkérdezettek 9,5 százaléka vállalt már külföldön munkát. Végzettség alapján 52 százaléuk középfokú, 16 százaléuk felsőfokú, 32 százaléuk alacsony végzettséggel rendelkezik. A tipikus külföldi munkavállalási tapasztalattal rendelkező személy férfi, 25-34 év közötti. A külföldi munkavállalási tapasztalattal rendelkezők 24 százaléka nő. A külföldi munkavállalással rendelkező 45-54 év közöttiek 75 százaléka tanácsolja gyermekének, hogy külföldön tanuljon tovább, 87,5 százaléuk nem ajánlja gyermekének, hogy azonos foglalkozást válasszon, és azt tanácsolja, külföldön keressen munkát.

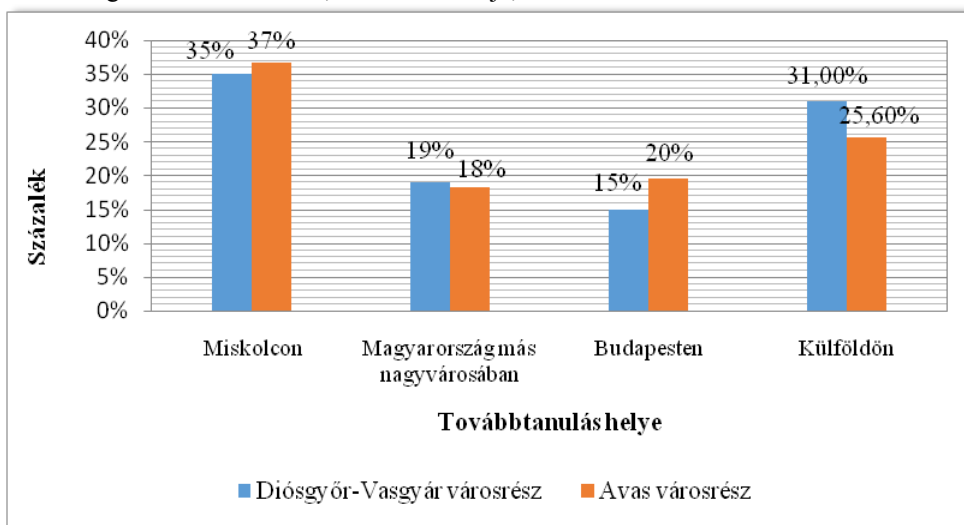
A szülők szerepe a gyermekek migrációs motivációinak alakításában

A szülők szerepe több, mint pusztán információs forrásként működik, igyekeznek döntéseikre hatással lenni. A teljes mintán belül arra a kérdésre, hogy „Mit tanácsol gyermekének, hol telepedjen le?” 180 fő válaszolt. A válaszadók 53,6 %-a olyan nagyvárosba költözést javasol

gyermekének, ahol nem jelentős az ipari termelés, 30,9 %-a a zöldövezeti lakókörnyezetet, és 10 % alatt marad azok aránya, akik olyan települést ajánlanak, ahol folyik ipari termelés.

A szülők gyermekeik migrációjával kapcsolatos magatartását alapvetően meghatározzák saját külföldi munkavállalási tapasztalataik, munkaerőpiaci (depressziós vagy optimista) attitűdjük, ezzel szoros összefüggésben iskolai végzettségük és lakóhelyük ipari területüktől való távolsága.

A külföldi munkavállalással rendelkező 45-54 év közöttiek 75 %-a tanácsolja gyermekének, hogy külföldön tanuljon tovább, 87,5 %-uk nem ajánlja gyermekének, hogy azonos foglalkozást válasszon, és azt tanácsolja, külföldön keressen munkát.



4. ábra: Továbbtanulási tanács

Forrás: saját szerkesztés

A munkaerőpiaci attitűd alapján meghatározott depressziós és optimista klasztercsoportokat a gyerekeknek adott továbbtanulási és letelepedési tanácsok függvényében elemeztük. A depressziós látásmóddal rendelkező szülők nagyobb arányban ösztönzik elvándorlásra a következő generációt. Azon szülők, akik a külföldi továbbtanulást tanácsolják gyermeküknek, 76,5%-ban a depressziós klasztercsoportba tartoznak. A második klasztercsoportba tartozó optimista szemléletűek a gyerek továbbtanulása szempontjából Budapestet illetve Magyarország más nagyvárosait preferálják. Az eredmények szignifikáns eltérést mutatnak, vagyis a klasztercsoportba való tartozás meghatározza, hogy gyermekeiknek mit tanácsolnak a továbbtanulás, majd a letelepedés helyének megválasztásához.

A megkérdezettek iskolai végzettsége befolyásolja, hogy milyen tanáccsal látják el gyermeküket a jövőbeni lakóhelyet illetően. A korrigált reziduum értéke alapján szignifikáns az összefüggés, az egyetemi végzettséggel rendelkező szülők 29,4%-a nem tanácsolja a nagyvárosi letelepedést (a korrigált reziduum -2,1). 23,5%-uk arra biztatja a következő nemzedéket, hogy mezőgazdasági terület közelében keresse a boldogulását (a korrigált reziduum 3,2). A mezőgazdasági területre való költözés mellett legtöbbször egyetemi végzettséggel rendelkeznek, ez 36,4%. Az Észak-magyarországi régióban alacsony a mezőgazdasági foglalkoztatás. Ez a tanács tükrözi azon családottságot, amely a régi ipari területen való érvényesüléshez kötődik.

Az érettségi bizonyítvánnyal rendelkező szülők 78,6%-a olyan nagyvárosba való költözést tanácsol, ahol az ipar nem jelentős (a korrigált reziduum 2,0). Az érettségi mellett szakmával

rendelkező szülők 45,7%-a zöldövezetbe, természetvédelmi területre való költözés mellett érvel (a korrigált reziduum 2,5).

Lakóhely szerint, a diósgyőri szülők magasabb arányban javasolják gyerekeiknek hazai nagyvárosban (nem Miskolcon) illetve külföldön a továbbtanulást, míg az Avason élők Miskolcon vagy Budapesten látják a legjobb lehetőséget gyermekeik számára a továbbtanulásra.³

A letelepedés helyének megválasztására irányuló tanácsadásban a Diósgyőrben élők tanácsát befolyásolja az ipari múlthoz való viszonyulás, így nagyobb arányban (55%-ban) tanácsolják az elköltözést olyan területre, ahol az ipar nem jelentős. A diósgyőriek 7-7%-a tanácsolja a letelepedést gyermekének gyárak közelében illetve, mezőgazdasági területen, gyáraktól messze. A megkérdezettek egyharmada zöldövezeti letelepülést ajánlja gyermekének. Az avasiak 12,3 százaléka preferálja az ipari termelés közelében való „családalapítást”. A korrigált reziduum értéke 1,2, amely elmarad a szignifikáns 2-es értéktől. Az ebben a városrészben élők 4,9%-a tanácsolja a letelepedést gyermekének mezőgazdasági területen, gyáraktól messze. Az avasiak közül a megkérdezettek egyharmada is a zöldövezeti, természetvédelmi területre költözést ajánl gyermekének.

Összegzés

A fiatal társadalmi réteg, az Y és Z generáció attitűdjei – ezen a belül migrációs szándékokat meghatározók – a társadalmi kutatások homlokterében állnak. A fenntartható fejlődés három alappilléreinek tekinthető humán, természeti és gazdasági erőforrások közül a humán erőforrást meghatározó mértékben a mindenkori fiatalság adja. A fiatalok viselkedése kihat a másik két erőforrásra és ezzel a teljes fenntarthatóságra. Az ők viselkedésére viszont az előző generációk is hatnak, azok felelőssége így a jövő alakításában elvitathatatlan. Az X generációnak a dezindusztrializáció okozta barnamezők munkaerőpiaci depresszióban szenvedő tagjai, azok élettapasztalata és világlátása a következő két generáció migrációs potenciáljában és tényleges migrációjában is visszatükröződik. Miskolci esetében ez a hatás jól kimutatható.

Miskolc munkaerőpiacára egyre kisebb arányba lép be a fiatal 25-34 éves generáció, csökken a városban a számuk, munkaerőpiaci aktivitásuk visszaesik. A korosztály munkanélküliségi rátája nem tér el a többi korosztály átlagától, az nem indokol elvándorlást. A korosztály elvándorlásának okaként definiáltuk a szülők hatását és a szülői tanácsokat befolyásolja a munkaerőpiac érzékelése közvetve a barnamezők közelsége. A szülők depressziós munkaerőpiaci látásmóddal rendelkezők nem tanácsolják a következő generációnak a miskolci a tovább tanulást.

Látjuk a veszélyeket, mindazt a gazdasági társadalmi önsorsrontást, aminek ki van téve Miskolc. A további generációkra tovagyűrűző hatás meggyőződésünk szerint megfelelő társadalmi, gazdasági stratégiával kezelhető. Kutatói felelőségünk tudatában azért is fogtunk a helyi problémák eme szeletének vizsgálatába, hogy magyarázzuk a folyamatokat és figyelmeztessünk a lehetőségekre.

Irodalom

BODNÁR K. – SZABÓ L. T. (2014): A kivándorlás hatása a hazai munkaerőpiacra. MNB-tanulmányok114.

³ A Khi-négyzet értéke alapján a nullhipotézis nem vethető el, nem tudunk a változók között szignifikáns összefüggést kimutatni.

- http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Kiadvanyok/mnbhu_egyebkiadvanyok_hu/A_kivandorlas_hatasa_a_hazai_munkaeropiacra.pdf
- BOURDIEU, P. (1984), *Die feinen Unterschiede. Kritik der gesellschaftlichen Urteilskraft* (Frankfurt a. M.: Suhrkamp).
- CZIBIK Á. – HAJDU M. – NÉMETH N.– NYÍRŐ ZS. – TÓTH I. J. – TÜREI G. (2014): A migráció és a magyar migránsok jellemzői 1999–2011. Tendenciák és a migránsok profilja a KSH Munkaerő-felmérés adatai alapján. Műhelytanulmányok, MT-DP – 2014/4. Budapest: MTA KRTK KTI. <http://econ.core.hu/file/download/mtdp/MTDP1404.pdf> .
- DOBÁK J. (2008): Életmód a Diósgyőr-vasgyári kolóniában néprajzi-antropológiai tanulmány. PhD értekezés, Debreceni Egyetem BTK
- ELDER, G. H. (1995): ‘Life Trajectories in Changing Societies’, in A. Bandura (ed.), *Self-Efficacy in Changing Societies* (Cambridge: Cambridge University Press), 46–68.
- FRÄNDBERG, L. (2014): ‘Temporary Transnational Youth Migration and its Mobility Links’, *Mobilities*, 9/1: 146–164.
- GÖDRI I.-FELEKY G. A. (2013): Elvándorló fiatalok? Migrációs tervek a magyarországi 18-40 évesek körében, *Korfa XIII. évfolyam 5. szám* KSH Népeségtudományi Kutatóint. 5
- HÁRS Á. (2013): Magyarok külföldön – Gondolatok a magyarok külföldi munkavállalásáról. *Magyar Tudomány*, 2. sz., 286–291. p. <http://www.matud.iif.hu/2013/03/07.htm>
- HUINIK, J. (1995): Education, work, and family patterns of men: The case of West Germany. In: Blossfeld, H.-P. (szerk.) *The New Role of Women: Family Formation in Modern Societies*. Boulder: West view Press, pp. 247–262.
- KAPITÁNY B. - ROHR A. (2013): A Magyarországon állandó lakcímmel rendelkező állampolgárok mintegy 7,4 százaléka tartózkodik tartósan külföldön *Korfa XIII. évfolyam 3. szám* KSH Népeségtudományi Kutatóintézet : 5
- KOHLI, U. (1993): International Labor Mobility and the Demand for Imports. *Swiss Journal of Economics and Statistics* 129. 547-61.
- KUHLENKASPER, T. (2012): ‘Who leaves and when? Selective outmigration of immigrants from Germany’ <http://www.hwwi.org/uploads/tx_wilpubdb/HWWI-Research-Paper-128.pdf>, accessed 22 Apr 2014.
- MILLS, M. - BLOSSFELD, H. P. (2005): ‘Globalization, uncertainty and the early life course’, in H.-P. Blossfeld, E. Klijsing, M. Mills et al. (eds.), *Globalization, uncertainty and youth in society* (London, New York: Routledge), 1–24.
- NYÍRŐ ZS. (2013): A migrációs potenciál alakulása Magyarországon. *Magyar Tudomány*, 2013/3. sz., 281–285. p. <http://www.matud.iif.hu/2013/03/06.htm>
- SIK E. – SIMONOVITS B. (2002): Migrációs potenciál Magyarországon, 1993–2001. In: Kolosi T. – Tóth I. Gy. – Vukovich Gy. szerk.: *Társadalmi Riport 2002*. Budapest: TÁRKI, 207–219. p. <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a829.pdf>
- SÍK E. (2013) Bevezetés. *Magyar Tudomány* 174. évfolyam, 3. szám 242-243.
- TARI A. (2010): Y generáció: klinikai pszichológiai jelenségek és társadalomlélektani összefüggések az információs korban, Jaffa Kiadó, Budapest, 2010
- VASKOVICS L. (2002): A család fejlődése Európában, *Educatio* 3.szám pp. 349-364.